

1. 11. 2001

ID: 15321

Podjatost orgánů činných v trestním řízení

Vztahy k bývalým spolužákům a kolegům na pracovišti, kteří pouze okrajově působili v kauze, kterou dotyčný soudce nyní projednává, nemohou být bez dalšího důvodem podjatosti takového soudce.

Snaha vyhnout se rozhodování konkrétní věci příslušným orgánem, činným v trestním řízení by mohla být důvodem pro zahájení kárného řízení.

Vztahy k bývalým spolužákům a kolegům na pracovišti, kteří pouze okrajově působili v kauze, kterou dotyčný soudce nyní projednává, nemohou být bez dalšího důvodem podjatosti takového soudce.

Snaha vyhnout se rozhodování konkrétní věci příslušným orgánem, činným v trestním řízení by mohla být důvodem pro zahájení kárného řízení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29.8.2001, sp.zn. 7 Tz 178/2001)

Nejvyšší soud projednal ve veřejném zasedání dne 29. 8. 2001 stížnost pro porušení zákona, podanou ministrem spravedlnosti České republiky v neprospěch obviněné M. Ch., proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2001, sp. zn. 10 T 45/93, a podle § 268 odst. 2 tr. ř. rozhodl tak, že pravomocným usnesením Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2001, sp. zn. 10 T 45/93, byl porušen zákon v ustanovení § 30 odst. 1 tr. ř. ve prospěch obviněné M. Ch.

Z odůvodnění :

Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2001, sp. zn. 10 T 45/93, byla JUDr. J. L., předsedkyně senátu tohoto soudu podle § 31 odst. 1 tr. ř. z důvodu uvedeného v § 30 odst. 1 tr. ř., vyloučena z vykonávání úkonů v trestním řízení ve věci vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 10 T 45/93.

Proti tomuto usnesení Městského soudu v Praze podal ministr spravedlnosti České republiky v neprospěch obviněné stížnost pro porušení zákona. Vytkl v ní porušení zákona v ustanoveních § 2 odst. 6 tr. ř. ve vztahu k ustanovení § 3l odst. 1 tr. ř.

Ve stížnosti pro porušení zákona poukázal ministr spravedlnosti mimo jiné na to, že okolnost, pro kterou se soudkyně JUDr. J. L. vyloučila z vykonávání úkonů v trestním řízení, její blízké přátelské

vztahy k JUDr. M. H., soudci, který dříve ve věci obviněné M. Ch. rozhodoval, nelze pokládat za překážku předpokládanou ustanovením § 30 odst. 1 tr. ř., která by měla soudkyni JUDr. J. L. bránit v projednání věci. Za důvod k vyloučení soudkyně JUDr. J. L. nelze podle názoru ministra spravedlnosti považovat ani argumentaci uvedenou v předmětném usnesení, kde bylo poukázáno na to, že tato soudkyně je bývalou spolužačkou a známou svědků JUDr. R. H. a Š., a je také v blízkém přátelském vztahu k JUDr. J. L. a JUDr. J. V., kteří v dané trestní věci vykonávali úkony přípravného řízení a jsou rodinnými přáteli uvedené soudkyně. Ministr spravedlnosti poukázal rovněž na to, že posledně jmenované osoby byly činné pouze v počátcích trestního stíhání obviněné M. Ch., přičemž úkony, které tehdy prováděly (rok 1992), nemohou pro svoji povahu ovlivnit JUDr. J. L. v jejím rozhodování, a to i s ohledem na nepochybně profesionální přístup všech shora uvedených osob, u nichž navíc není dán žádný zájem na výsledku trestního řízení. Závěrem zdůvodnění podané stížnosti pro porušení zákona ministr spravedlnosti konstatuje, že JUDr. H., JUDr. V. ani JUDr. L. již nejsou orgány činnými v současné době v tomto trestním řízení, sami nemají žádný poměr k projednávané trestní věci obviněné M. Ch., nepůsobí jako obhájci, zmocněnci či zákonní zástupci v této věci, ani se jich rozhodování ve věci přímo nedotýká, a pokud jde o JUDr. P. H. aj. Š., žádný z dokladů založených ve spise nesvědčí o tom, že by měli jakýkoli zájem na výsledku trestního stíhání obviněné, proto tedy podle názoru ministra spravedlnosti nejsou dány důvody pro vyloučení soudce, které má na mysli ustanovení § 30 odst. 1 tr. ř.

V závěru stížnosti pro porušení zákona ministr spravedlnosti navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že napadeným usnesením Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2001 č. j. 10 T 45/93 - 6 100, byl porušen zákon v ustanovení § 2 odst. 6 tr. ř. ve vztahu k ustanovení § 31 odst. 1 tr. ř., aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. napadené usnesení zrušil a zároveň zrušil také další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

Nejvyšší soud z podnětu podané stížnosti pro porušení zákona přezkoumal podle § 267 odst. 1 tr. ř. správnost výroku napadeného usnesení, jakož i řízení, které mu předcházelo, a zjistil, že zákon byl porušen.

Předně musí Nejvyšší soud poukázat na tu skutečnost, že stížnost pro porušení zákona byla podána v neprospěch obviněné M. Ch., avšak v jejím odůvodnění nepoukazuje ministr spravedlnosti blíže na žádnou skutečnost, která by konkretizovala toto tvrzení (tj., že zákon byl porušen ve prospěch obviněné), když navíc ani v samotném petitu stížnosti pro porušení zákona (uvedený shora) nespécifikuje, zda k porušení zákona mělo dojít ve prospěch či v neprospěch obviněné M. Ch. Obviněná, která měla možnost se k podané stížnosti pro porušení zákona vyjádřit, je toho názoru, že vzhledem ke všem skutečnostem ze spisu plynoucích, nedošlo předmětným rozhodnutím Městského soudu v Praze k porušení zákona v její prospěch, jak se mylně domnívá ministr spravedlnosti, ale naopak, že zákon byl porušen v její neprospěch. Dále vyjádřila ke stížnosti pro porušení zákona svůj názor na činnost nejen orgánů činných v trestním řízení a osob zmíněných v předmětném usnesení, ale také svůj pohled na práci ustanoveného obhájce.

V souvislosti s trestním stíháním obviněné M. Ch. je možno poukázat z pohledu důležitého pro toto rozhodnutí pouze na to, že obviněná je stíhána pro trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1, odst. 4 tr. zák. dílem dokonáný, dílem nedokonáný ve stadiu pokusu podle § 8 odst. 1, § 250 odst. 1, odst. 4 tr. zák., trestný čin padělání a pozměňování veřejné listiny podle § 176 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zák. a trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák. Ve věci po

podání obžaloby až do rozhodnutí Vrchního soudu v Praze dne 17. 11. 1995, sp. zn. 5 To 93/95, rozhodoval JUDr. M. H., předseda senátu Městského soudu v Praze, který byl tímto rozhodnutím vrchního soudu vyloučen z dalšího vykonávání úkonů v trestní věci obviněné M. Ch. Následně rozhodoval v trestní věci obviněné JUDr. H., avšak po rozhodnutí kárného senátu, který zbavil uvedeného soudce funkce předsedy senátu, byla trestní věc obviněné M. Ch. přidělena dne 13. 4. 2001 k vyřízení senátu 42 T Městského soudu v Praze. Předsedkyně senátu 42 T JUDr. J. L. dospěla „po prostudování spisu“ k závěru, že je podle § 30 odst. 1 tr. ř. vyloučena z úkonů tohoto trestního řízení. V odůvodnění předmětného usnesení bylo stručně poukázáno na to, že JUDr. J. L. má blízký přátelský vztah k soudci JUDr. M. H., který byl již zmíněným rozhodnutím Vrchního soudu v Praze (17. 11. 1995, sp. zn. 5 To 93/95) vyloučen z vykonávání úkonů trestního řízení v trestní věci obviněné M. Ch., na blízký přátelský vztah k JUDr. J. L. a JUDr. J. V. a dále bylo konstatováno, že jmenovaná soudkyně je bývalou spolužačkou a známou svědků JUDr. R. H. a Š. Žádnou další skutečnost, kterou by případně JUDr. J. L. konkretizovala své vyloučení z vykonávání úkonů trestního řízení v trestní věci obviněné M. Ch., vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 10 T 45/93, předmětné usnesení neobsahuje a uvedená soudkyně neuvedla.

Podle § 30 odst. 1 tr. ř. je z vykonávání úkonů trestního řízení vyloučen soudce nebo přísedící, státní zástupce, vyšetřovatel a policejní orgán, u něhož lze mít pochybnosti, že pro poměr k projednávané věci nebo osobám, jichž se úkon přímo dotýká, k jejich obhájčům, zákonným zástupcům a zmocněncům, nebo pro poměr k jinému orgánu činnému v trestním řízení nemůže nestranně rozhodovat. Úkony, které byly učiněny vyloučenými osobami, nemohou být podkladem pro rozhodnutí v trestním řízení.

Z usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2001, sp. zn. 10 T 45/93, jednoznačně vyplývá, že důvodem, pro který byla předsedkyně senátu JUDr. J. L. vyloučena z vykonávání úkonů trestního řízení v trestní věci vedené u tohoto soudu pod výše uvedenou spisovou značkou, nebyl poměr této předsedkyně senátu k projednávané věci nebo osobám, jichž se úkon přímo dotýká, k jejich obhájčům, zákonným zástupcům a zmocněncům, ale jediný důvod pro její vyloučení měl být poměr k jinému orgánu činnému v trestním řízení, pro který by nemohla nestranně rozhodovat.

Podle § 12 odst. 1 tr. ř. se orgány činnými v trestním řízení rozumějí soud, státní zástupce, vyšetřovatel a policejní orgán.

V předmětném usnesení je poukázáno na blízký přátelský vztah předsedkyně senátu JUDr. J. L. k JUDr. M. H., soudci, který původně ve věci rozhodoval, JUDr. J. L. a JUDr. J. V., kteří v dané trestní věci vykonávali úkony přípravného řízení a mají být rodinnými přáteli předsedkyně senátu.

Ve vztahu k výše uvedeným osobám je možno se ztotožnit s názorem, který ve stížnosti pro porušení zákona vyslovil ministr spravedlnosti (viz shora), když dále je nutno zdůraznit, že JUDr. M. H. sice trestní věci obviněné M. Ch. předsedal, avšak senátem jemuž předsedal meritorně rozhodnuto nebylo. Dále nelze přehlédnout ani to, jaké skutečnosti se staly důvodem pro vyloučení uvedeného soudce Vrchním soudem v Praze a nelze v neposlední řadě nevzít v úvahu ani tu skutečnost, že uvedená trestní věc nebyla Městskému soudu v Praze odňata a přikázána jinému soudu. Vedle zmíněných skutečností je třeba při výkladu významu „poměru k jinému orgánu činnému v trestním řízení“, které umožňuje vyloučení orgánů činných v trestním řízení, vycházet z okolností, pro které je možné vyloučení orgánu činných v trestním řízení např. „pro jejich poměr k osobám, jichž se úkon

přímo dotýká“. Ve vztahu k možnému vyloučení orgánů činných v trestním řízení ve vztahu k obhájčům, zákonným zástupcům a zmocněncům se praxe postupně ustálila na tom, že pro poměr k projednávané věci nebo osobám, jichž se úkon přímo dotýká, k jejich obhájčům, zákonným zástupcům a zmocněncům bude vyloučen orgán v tomto odstavci uvedený, který je k uvedeným osobám zejména v poměru příbuzenském, švagrovském, druha a družky, popř. v úzce přátelském anebo naopak nepřátelském vztahu.

Ze spisu Městského soudu v Praze je však nepochybné, že JUDr. M. H. byl sice vyloučen z dalšího vykonávání úkonů v trestní věci obviněné M. Ch., avšak kolegiální vztahy JUDr. J. L., předsedkyně senátu a tohoto již vyloučeného soudce, event. zdůvodněné jako vztahy přátelské, nemohou být důvodem pro vyloučení této soudkyně, neboť pouze ta skutečnost, že JUDr. J. H. jako její spolupracovník a blízký známý, který prováděl v uvedené věci některé úkony trestního řízení a následně byl z rozhodování v této věci vyloučen, nemůže být důvodem pro vyloučení jiného soudce, když zejména z výkladu jednotlivých pojmů, pro které je vyloučení podle § 30 odst. 1 tr. ř. možné, nelze dovodit, proč by uvedená soudkyně nemohla ve věci rozhodovat nestranně, když zásada materiální pravdy, vyhledávací a volného hodnocení důkazů je pro všechny orgány činné v trestním řízení zakotvena v ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř. Ta skutečnost, že se soudce seznámil s některými právními otázkami věci již předtím, než mu byla věc přidělena k projednání a rozhodnutí, není sama o sobě důvodem k jeho vyloučení z vykonávání úkonů trestního řízení - viz rozhodnutí č. 49/95 Sb. rozh. trest.

Pokud jde o blízký přátelský vztah k JUDr. J. L. a JUDr. J. V., kteří jako státní zástupci rozhodovali v počátcích trestního stíhání obviněné M. Ch., zde je možno uzavřít s odkazem na shora uvedené skutečnosti, že vzhledem k době, kdy se tito měli podílet na úkonech prováděných v této trestní věci, nelze blízké přátelské vztahy považovat za skutečnosti způsobilé ovlivnit JUDr. J. L. v jejím rozhodování, tedy za skutečnosti odůvodňující aplikaci ustanovení § 30 odst. 1 tr. ř.

Dále je třeba uvést, že JUDr. R. H. aj. Š., kteří by event. byli vyslechnuti jako svědci, nejsou osobami, jichž se úkony prováděné přímo dotýkají a jejich poměr k předsedkyni senátu není takový, aby odůvodnil použití ustanovení § 30 odst. 1 tr. ř.

Ze skutečností výše uvedených je nepochybné, že předmětné usnesení o vyloučení předsedkyně senátu JUDr. J. L. bylo vydáno v rozporu se zákonem, neboť skutečnostmi, jimiž Městský soud v Praze charakterizoval vztah předsedkyně senátu k výše uvedeným osobám, které vystupovaly ve věci v postavení orgánů činných v trestním řízení, nebylo možné zdůvodnit její vyloučení. Kolegiální vztahy, které vyplývají z toho, že jde o spolužáky ze studií na právnické fakultě, a z výkonu funkce soudce, nemohou opodstatnit vyloučení, byť by šlo o vztahy přátelské. Je nezbytnou součástí profesionality soudce, aby byl schopen nestranně rozhodovat i ve věcech, v nichž vystupují osoby, ke kterým má shora naznačený vztah. Pokud soudce na takovou profesionalitu nemá, vyvstává otázka, zda je vůbec způsobilý k výkonu soudcovské funkce. Sám pak musí zvážit další setrvání v této funkci, případně je třeba, aby se jeho způsobilostí zabýval orgán příslušný k vyvolání řízení podle zákona o kárné odpovědnosti soudců.

Skutečnosti, které Městský soud v Praze vzal za podklad svého rozhodnutí o vyloučení předsedkyně senátu, stojí mimo rámec zákonných důvodů vyloučení soudce podle § 30 odst. 1 tr. ř. tak evidentně, že působí spíše jen jako záminka k tomu, aby se předsedkyně senátu ve věci vyhnula meritornímu

rozhodování.

Nejvyšší soud se rovněž ztotožnil s názorem vysloveným ministrem spravedlnosti, že k porušení zákona došlo ve prospěch obviněné. Lze sice teoreticky připustit možnost formálního porušení zákona také v neprospěch obviněné, avšak tento formální pohled (spočívající např. v tom, že tímto usnesením vydaným v rozporu se zákonem došlo k průtahům v řízení) nemůže být prioritním pro posouzení otázky, v jakém směru k porušení zákona došlo v tomto konkrétním případě bez náležitého posouzení dalších skutečností.

Při posuzování otázky, zda byl zákon porušen ve prospěch či v neprospěch obviněné, vycházel Nejvyšší soud z celkového postavení obviněné a bral v úvahu i okolnosti, které nastaly po vydání předmětného usnesení a provázely nástup jeho právní moci. Pokud by se napadené usnesení posuzovalo samo o sobě jen ve vztahu k situaci, kdy bylo učiněno, šlo o porušení zákona, které je z hlediska naznačené otázky indiferentní. Usnesení však nabylo právní moci za okolností, které na straně obviněné mohou vzbuzovat důvodnou pochybnost o korektnosti postupu předsedkyně senátu Městského soudu v Praze. Předsedkyně senátu doručila listinu, jejímž obsahem bylo ustanovení obhájce, advokátu, který byl ustanoven obhájcem a státnímu zástupci s opisem usnesení o svém vyloučení, a to osobně, aniž by bylo zřejmé, jak se oba současně ocitli u Městského soudu v Praze mimo jakékoli jednání soudu v dané věci, a zároveň je nechala ihned prohlásit, že se vzdávají práva stížnosti. Přitom je evidentní, že pokud vztah mezi ustanoveným obhájcem a obviněnou vznikl doručením uvedeného opatření při současném doručení napadeného usnesení, nebyl žádný časový prostor k tomu, aby uvedený obhájce své vyjádření, že se vzdává práva stížnosti, jakkoli projednal s obviněnou.

Jeho vyjádření pak vzbuzuje pochybnost, zda vůbec mohlo vyjadřovat skutečnou vůli obviněné, resp. zda byl k takovému vyjádření za obviněnou skutečně pověřen. Postup předsedkyně senátu působí dojem nejasného způsobu, jimž si zajistila přítomnost ustanoveného obhájce a státního zástupce za účelem doručení napadeného usnesení. Nelze se rovněž nezmínit o tom, že o doručení napadeného usnesení a o prohlášení ustanoveného obhájce a státního zástupce, že se vzdávají práva stížnosti, pořídila jen tzv. úřední záznam, ačkoli ustanovení § 55 odst. 1 tr. ř. ukládá orgánům činným v trestním řízení sepsat při každém úkonu nebo bezprostředně po něm protokol. Forma, kterou předsedkyně senátu zvolila, pokud jde o zachycení provedeného doručení a následného vyjádření ustanovené obhájce a státního zástupce, jen posiluje pochybnosti v tom smyslu, že účelem celého postupu ze strany předsedkyně senátu bylo urychleně dosáhnout právní moci usnesení bez toho, že by obviněná měla reálnou možnost sama nebo alespoň po poradě zvážit případné podání opravného prostředku. Shora uvedený postup předsedkyně senátu proto mohl být obviněnou chápán jako nekorektní a v návaznosti na to mohl na straně obviněné vzbudit zájem, aby předsedkyně senátu v její věci nadále nerozhodovala. Tento postoj obviněné ostatně prezentoval její zvolený obhájce ve veřejném zasedání před Nejvyšším soudem.

Je-li otázka, zda byl zákon porušen ve prospěch či v neprospěch obviněné, nazíraná z tohoto hlediska, je zřejmé, že zákon byl porušen ve prospěch obviněné, protože napadené usnesení, jež je samo o sobě vadné, svou právní mocí navodilo stav, který koresponduje s tím, co je v subjektivním zájmu obviněné.

Nejvyšší soud nesdílí názor, který u veřejného zasedání prezentoval státní zástupce Nejvyššího

státního zastupitelství, že totiž byl zákon porušen ve prospěch obviněné, protože napadené usnesení je v rozporu s ústavně garantovanou zásadou, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci (čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod). Jestliže vadným rozhodnutím byla vyloučena předsedkyně senátu Městského soudu v Praze, ve vztahu ke které obviněná má akceptovatelný důvod si přát, aby v její věci nerozhodovala, nelze v rozhodnutí o vyloučení spatřovat porušení uvedené zásady. Porušení této zásady nelze formalisticky dovozovat jen z toho, že rozhodnutí o vyloučení je samo o sobě vadné, aniž by byl brán zřetel na to, zda je obviněnou také vnímáno jako skutečný zásah do sféry jejích práv.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti lze postup soudkyně označit za nestandardní a všechny výše uvedené skutečnosti vedly obviněnou k podání stížnosti na postup soudkyně, což podle vyjádření obhajoby mělo vést ministra spravedlnosti spíše k zahájení kárného řízení s uvedenou soudkyní, než k podání stížnosti pro porušení zákona. Sám ministr spravedlnosti ve stížnosti pro porušení zákona napadené rozhodnutí hodnotí jako nezákonné, svědící o snaze JUDr. J. L. využít svých vztahů k bývalým spolužákům a kolegům na pracovišti k tvrzení, že ve věci nemůže nestranně rozhodovat, neboť je podjata.

Závěrem se lze rovněž ztotožnit s názorem vysloveným ministrem spravedlnosti, že vztahy k bývalým spolužákům a kolegům na pracovišti, kteří pouze okrajově působili v kauze, kterou dotyčný soudce nyní projednává, se v mnoha případech stávají důvodem, pro neodůvodněná tvrzení těchto soudců (orgánů činných v trestním řízení), že ve věci nemohou nestranně rozhodovat, neboť jsou právě z tohoto důvodu podjata. Tato mnohdy nepodložená tvrzení, která jsou orgány činnými v trestním řízení tvrzena, nemajíce oporu v ustanovení § 30 odst. 1 tr. ř., jsou využívána ve snaze vyhnout se souzení komplikovaných či zmedializovaných trestních věcí, přičemž je zcela opomíjeno ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř. a z něj plynoucí povinnosti pro orgány činné v trestním řízení, a proto bude nutno pečlivě posuzovat jednotlivé postupy orgánů činných v trestním řízení, které se vylučují z rozhodování výše uvedených věcí, a v případě zjištění snah o zneužití výše uvedeného ustanovení bude nutno v jednotlivých případech zvažovat, zda nejsou dány důvody pro zahájení kárných řízení s příslušnými orgány činnými v trestním řízení, které by si tímto způsobem upravovaly výběr méně náročných a nekomplikovaných věcí a řešení složitých, komplikovaných a zmedializovaných by přenášely na ostatní - své kolegy.

Vzhledem ke skutečnostem uvedeným shora vyslovil Nejvyšší soud porušení zákona ve prospěch obviněné M. Ch., když se ztotožnil s názorem vysloveným ministrem spravedlnosti, který stížnost pro porušení zákona podal v neprospěch obviněné. Z výše uvedeného důvodu bylo ve smyslu § 268 odst. 2 tr. ř. vysloveno porušení zákona v ustanovení § 30 odst. 1 tr. ř. ve prospěch obviněné M. Ch. Nejvyšší soud zvažoval, zda má postupovat poté, co vyslovil porušení zákona, i podle ustanovení § 269 odst. 2 tr. ř., jak navrhoval ministr spravedlnosti ve stížnosti pro porušení zákona. S ohledem na shora uvedená zjištění nepovažoval Nejvyšší soud za nutné zrušit napadené rozhodnutí, ale preferoval institut právní moci a zájem na rychlosti konečného vyřízení případu (§ 2 odst. 4 tr. ř.), a proto rozhodl Nejvyšší soud ve věci jen tzv. akademickým výrokem, jímž Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. konstatoval výše uvedené porušení zákona, aniž by bylo třeba činit jiné výroky.

Další články:

- [Odškodnění \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Hodnocení důkazů](#)
- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání](#)
- [Účinné vyšetřování \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vazba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výkon trestu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Trestní odpovědnost](#)
- [Předávací vazba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Trestní odpovědnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Oběť trestného činu](#)